

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle

Lausuntopyyntö 18.10.2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta annetun lain 51 a §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta annetun lain 10 a §:n muuttamisesta

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta annetun lain 51 a §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta annetun lain 10 a §:n muuttamisesta, ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Yleiset huomiot

SAMOK pitää tärkeänä edistää nopeaa ja sujuvaa hoitoon pääsyä, mutta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena pysyä 1.9.2023 voimaan tullessa lainsäädännössä yleisterveydenhuollon osalta. On tärkeää reagoida siihen, että henkilöstöä ei ole mahdollista saada palkattua riittävästi. SAMOKin mielestä tulee ensin panostaa sote-alan henkilöstön saatavuuteen muun muassa nykyisessäkin hallitusohjelmassa esitettyjen toimien mukaisesti. SAMOK nostaa esiin, kuten hallituksen esityksessäkin mainitaan, että kyseessä on hoitoon pääsyn enimmäisaika, jolloin sosiaali- ja terveystieteiden palveluita tuottavat voivat itse tavoitella tätä nopeampaa hoitopääsyä.

Nopealla palveluihin pääsyllä voidaan usein ehkäistä ongelmien kasautumista ja pitkittymistä ja vähentää erityistason palveluiden tarvetta. Hoitoon pääsyn viivästyminen voi pahentaa asiakkaan tilannetta ja monimutkaistaa monien terveysongelmien hoitoa ja näin lisätä kustannuksia. Korkeakouluopiskelijoiden näkökulmasta SAMOK huomauttaa, että opiskelijoiden hyvä opiskelukyky on merkittävä tekijä opintojen sujuvuuden taustalla. Hoitoon pääsyn nopeuttamisen ohella on tärkeää panostaa ennakoiwaan ja ennaltaehkäisevään työhön, jotta opiskelijat voivat hyvin, sairaanhoidollinen tarve vähenee, opintojen suorittamisen mahdollisuus paranee ja hyvinvoivat opiskelijat siirtyvät valmistumisen jälkeen hyvinvoivina työelämään.

Hoitotakuulainsäädännöllä ohjataan nopeampaan hoitoon pääsyyn hoitopolun alkuvaiheessa. SAMOKin näkemyksen mukaan on myös tärkeää, että jatkohoitoa ja erikoissairaanhoidoa saa sujuvasti eikä opiskelijat putoa hoitopolulla eri portaiden väliin. Tähän tulee kiinnittää huomiota, kun mietitään lainsäädännön vaikutuksia koko asiakkaan hoitopolulle. Etenkin mielenterveyspalveluissa hoitokäyntejä tarvitaan pääsääntöisesti useita ja hoidon viivästyminen myös hoitopolun myöhemmässä vaiheessa voi aiheuttaa merkittävää haittaa ja pitkittää parantumista.

Hallituksen esityksessä todetaan, että sotejärjestelmän valtavan uudistuksen kanssa samanaikaisesti järjestelmää on kuormittanut koronapandemia. SAMOK näkee, että valtavat muutokset sotejärjestelmässä; hyvinvointialueiden perustaminen ja toiminnan käynnistäminen sekä YTHS-laajennus ovat vielä tavallaan kesken eikä toimintaa ole saatu vakiintumaan. Pandemia sekoitti omalta osaltaan suunnitelmia, eikä palvelukysyntä ole ollut sen takia normaali. SAMOKin näkemyksen mukaan olisi tärkeää saada ensin muutosten jälkeen sotejärjestelmän tilanne vakaaksi, ennen kuin lähdetään entisestään tavoittelemaan nopeampaa hoitopääsyä. SAMOK huomauttaa, että nykyisessä lainsäädännössä ja sen vaatimassa 14 vuorokauden hoitopääsyn enimmäisajassa pysyminen tuottaa suuria vaikeuksia sekä hyvinvointialueilla että YTHS:illä. Tämän vuoksi SAMOK kannattaa hallituksen esitystä.

YTHS

YTHS:n palveluissa on aiempia vuosia enemmän kysyntää ja se painottuu vahvasti mielenterveyspalveluihin. Palvelutarve mielenterveyspalveluissa on kasvanut pysyvästi noin 30%:lla verrattuna koronapandemiaa edeltävään aikaan. On tärkeää huomioida, että mielenterveyspuolella hoitopolun eri vaiheet kestävät huomattavasti pidempään kuin yleisterveyden puolella. Tämä näkyy hoidon tarpeen arviosta aina hoidon loppuun tai eteenpäin ohjaamiseen saakka. Hoidon tarpeen arvioissa opiskelijan tilanteen ja hoidon tarpeen selvittely mielenterveydellisissä asioissa vie hyvin eri tavalla aikaresursseja kuin somaattisissa asioissa.

YTHS on panostanut vahvasti uudistuksiin, jotka parantavat palveluiden tuottavuutta ja tehokkuutta. Palvelumallia on uudistettu ja erityisesti yleis- ja mielenterveyden käyntejä on toteutettu digikanavissa. Suunterveyden palveluita on myös kehitetty ja tavoitteena on kysynnän ja käytössä olevan resurssin mahdollisimman hyvä tasapaino, jotta palveluita voidaan tarjota oikea-aikaisesti ja saattaa kokonaishoitajaksot valmiiksi mahdollisimman lyhyessä ajassa.

SAMOK on erittäin huolissaan YTHS:n resursseista toteuttaa palveluitaan ympäri vuoden niin, että hoitotakuu YTHS:n palveluissa toteutuu. YTHS:n palvelukysynnässä on nähtävillä selkeät kysyntäpiikit syyslukukauden ja kevätlukukauden alussa. Jos resurssit mitoitetaan kysyntäpiikkien ulkopuoliseen aikaan, on YTHS:n SAMOKin näkemyksen mukaan mahdotonta pysyä hoitotakuussa kysyntäpiikkien aikana ja

ruuhkan purkaminen venyy kysyntäpiikin ulkopuoliseen aikaan. Hallituksen esityksessä on huomioitu pidemmän hoitotakuun vaikutus varautumisen tarpeeseen erilaisten satunnaisten ja kausittaisten vaihteluiden tasoittamiseksi, mutta YTHS on tässä asiassa hyvin eri tasolla muiden palvelutuottajien kanssa. Esimerkiksi vuoden 2022 aikana kuukausittaisten hoidontarpeen arviointien määrä yleisterveyden palvelulinjoilla vaihteli 9 144 ja 18 823 tehdyn hoidontarpeen arvion välillä. Vaihtelu on siis erittäin suurta ja tyyppillistä tässä mittakaavassa vain YTHS:n palveluissa. Kysyntäpiikit ajoittuvat lukukausien alkuun, kun uusia opiskelijoita aloittaa ja vanhoilla opiskelijoilla loppuu vapaajaksot.

SAMOK edellyttää, että YTHS:n tilannetta katsotaan kokonaisuutena ja sen tärkeät ominaispiirteet huomioiden. Opiskelijoiden palvelutarve elää monella tapaa: opiskelijat tarvitsevat erilaisia palveluita, opiskelu on yhä monimuotoisempaa. Tämä edellyttää YTHS:ltä niin palveluverkon kuin palveluvalikoiman jatkuvaa kehittämistä. Tähän ei ole ollut riittävästi resursseja.

YTHS:n rahoitus

SAMOK on erittäin huolissaan YTHS:n perusrahoituksen riittävydestä. Opiskelijoiden palvelutarve on kasvanut, opiskelijamäärä kasvaa ja samaan aikaan YTHS:n pitäisi kyetä tekemään tärkeää kehittämistyötä niin omissa palveluissa kuin myös opiskeluyhteisöissä.

SAMOKin näkemyksen mukaan YTHS:n perusrahoituksessa ei ole riittävästi huomioitu aiempaa 1.9.2023 tapahtunutta hoitotakuun tiukentumista. Perusrahoituksessa on vajetta samanaikaisesti myös inflaation ja nousseiden henkilöstökulujen vuoksi. SAMOK pelkää, että liian niukat resurssit lisäävät entisestään opiskelijoiden pompottelua julkisen terveydenhuollon ja YTHS:n välillä.

Hallituksen esityksessä mainitaan YTHS:n rahoituksen vähentämisestä 350 000 eurolla, jos hoitotakuuta ei entisestään kiristetä. SAMOK huomauttaa, että tuo kyseinen raha tulisi joka tapauksessa antaa, sillä YTHS:n resurssit eivät ole riittävät nykyiseen hoitotakuuseen suhteutettuna ja on odotettavaa, että palveluiden kysyntä pysyy samalla tasolla tai jopa kasvaa. Perusrahoituksen parantaminen mahdollistaa YTHS:n palveluiden suunnittelun ja kehittämisen erillisrahoituksia systemaattisemmin ja paremmin.

Henkilöstön saatavuus

SAMOK on huolissaan henkilöstöresurssien riittävydestä sekä hyvinvointialueilla että YTHS:llä. SAMOK yhtyy YTHS:n näkemykseen siitä, että edes 14 päivän hoitotakuuseen ei nykyisillä yleislääkäriresursseilla päästä. Nykyiset henkilöstöresurssit eivät siis riitä ja pahimmassa tapauksessa henkilöstöä joudutaan

siirtämään hoitotakuun tarkastelun alla oleviin palveluihin. Tämä ei SAMOKin näkemyksen mukaan ole millään tavalla kestävä tapa toimia tai kannatella terveydenhuollon järjestelmää. Resursseja tulee olla riittävästi kaikissa toiminnoissa, jotta kokonaisuus palvelee opiskelijoita ja myös yhteiskuntaa parhaalla mahdollisella tavalla.

Henkilöstön saatavuuden ongelma on koko sotesektorilla tunnistettu yhteinen haaste. Sosiaali- ja terveysalan veto- ja pitovoimaa tulee parantaa, jotta tulevaisuudessa hoitohenkilöstöä olisi riittävästi. Hallitusohjelmassa on monta kirjausta, joiden mukaisilla toimilla on mahdollisuus puuttua nykyiseen haasteeseen. Henkilöstön saatavuutta ja alan houkuttelevuutta tulee parantaa, jotta henkilöstöä saadaan sekä Suomesta että ulkomailta.

Helsingissä 25.10.2023

Joonas Soukkio
Puheenjohtaja

Vellu Taskila
Toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

Ninni Kuparinen
Sosiaalipolitiikan asiantuntija
ninni.kuparinen@samok.fi
+358 40 164 7992